

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ У ДІТЕЙ З ПСИХОФІЗИЧНИМИ ВАДАМИ

Г.Ю. Галацан

аспірант кафедри спеціальної освіти

Херсонський державний університет

Розвиток творчих процесів осіб з порушеннями психофізичного розвитку оцінюється неоднозначно. Діти зазнають труднощів у творчій діяльності за рахунок наявних порушень з боку сенсорних систем, рухової системи та недостатньої пізнавальної діяльності. Тому в деяких групах дітей неможливо говорити про будь-яку творчість та творче мислення. В той же час, творчість є потужним методом компенсації наявних дефектів та формування позитивного ставлення дитини до всього оточуючого та до самого себе.

М.М. Нудельман, С.К. Сиволапов досліджували стан сформованості творчої уяви у дітей з слуховою сенсорною депривацією у поєднанні з порушеннями розумового розвитку і зазначили тісний зв'язок процесів уяви та мислення, а також значення інтелектуального розвитку у процесах уяви [5].

Однак, доведено, що наявність певних труднощів сприяє стимулюванню уяви як психофізіологічного процесу. Це свідчить про те, що в умовах дефіциту інформації здійснюється активізація творчої компоненти мисленнєвої діяльності за рахунок внутрішніх інформаційних резервів. Але одного дефіциту зовнішньої інформації недостатньо для активізації творчої уяви. Для здійснення даного процесу необхідним є досвід дитини щодо пізнання оточуючого та набуття певних уявлень, які запам'яталися дитині і виконують роль «будівельного матеріалу» для формування творчої уяви. Все це свідчить про необхідність збагачення чуттєвого досвіду, розширення обсягу пам'яті дитини, є важливою передумовою розвитку її творчого мислення.

Таким чином, чим більшого досвіду набула дитина, чим більше вона бачила та запам'ятала, тим більшу кількість нових елементів вона може

запропонувати для оперування та розвитку творчої уяви.

Творча уява збагачує творче мислення дитини, сприяє розвитку сенсорних процесів, збагачує досвід дитини з будь-якою депривацією, дозволяє дитині краще пізнавати світ та розвивати продуктивність уяви. Сенсорно депривована дитина збагачує свій досвід за рахунок створення нових образів в процесі фантазування. В дітей активізуються процеси самоосвіти, самовдосконалення [5]. Уява сприяє саморозвитку дитини, набуттю недостатнього досвіду.

Діти з психофізичними порушеннями відчувають себе більш повноцінними, здатними до створення чогось нового, видатного. Тобто, творчість є важливим механізмом виховання особистості та самовиховання.

Важливим фактом є те, що розвиток творчого мислення сприяє розвитку інтелектуальних можливостей, концентрує увагу, покращує навчальну діяльність, підвищує значущість особистості та успішність у навчанні [4]. Окрім цього, формування творчих здібностей дитини дозволяє їй легше увійти у соціальне оточення з можливістю повноцінного контакту з ним.

Л.С. Виготський, С.Л. Рубінштейн відзначають зв'язок розвитку дитячої уяви з мовленням. Саме проблеми у мовленнєвому розвитку характеризують дітей з затримкою мовлення та відставанням у розвитку уяви [1]. Мовлення дитини дозволяє їй вільно оперувати предметними узагальненнями, надавати особливого змісту предметам та явищам, які бачить дитина і трактує по своєму.

Розвиток мовлення пов'язаний з формуванням понятійного мислення і чинить вплив на уяву дітей, яка змінюється а рахунок зміни ознак абстрактного мислення, а розлади мовлення спричиняють порушення з боку як довільної, так і мимовільної уяви.

Значний вплив на розвиток творчого процесу дитини чинить сприйняття нею зовнішнього світу. Творча уява, як зазначав Л.С. Виготський [1], знаходиться у тісному зв'язку з сприйняттям та різноманітністю досвіду дитини, набутого за її існування. Це свідчить про те, що чим ширшим є

сприйняття дитиною всесвіту та набуття нею суспільного досвіду, тим більші можливості є для розвитку її творчої уяви. Дане положення вказує на необхідність розширення досвіду дитини, що дало би основу для розвитку її творчої уяви. Однак, творча уява в кожній дитини є різною, вона залежить від того, як подається інформація і як її сприймає дитина. Для стимулювання творчої уяви та розвитку креативності необхідно розвивати та заохочувати творчі інтереси дитини, розвивати свободу, фантазію, творчу розкутість. Включати в творчість дитини ігрові фрагменти, маловідомі та неспецифічні предмети тощо.

Важливою передумовою реалізації потенційних можливостей і здібностей дитини є розвиток позитивної Я-концепції [2]. Реалізація своїх здібностей часто неможлива в дітей з заниженою самооцінкою, тому однією з важливих умов розвитку творчої уяви та здібностей дітей, є створення атмосфери, яка сприяла би виникненню нових креативних думок, ідей, оскільки творчі здібності або творчий потенціал закладені в кожній дитині. В той же час, реалізувати свої можливості дитина може лише за певних умов. До таких умов належить сюжетна ігрова діяльність із застосуванням предметів і явищ, в процесі якої дитина створює свій образ та своє ставлення до оточуючого світу. Така ігрова діяльність дозволяють дитині орієнтуватися у новому «світі» [3], дозволяє мотивувати дитину до взаємодії, розвивати гнучкість, продуктивність мислення, розвивати мовленнєві навички та довірливу поведінку, що загалом розвиває особистість. Тим більше, що ігрова діяльність є потребою дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, а по мірі зростання дитини вона сприяє залученню дитини до складніших форм творчої діяльності.

Не можна усунути роль сім'ї у розвитку креативності дитини [3], адже досвід, отриманий в сім'ї, дозволяє реалізувати творчі нахили, які в дитини розвиваються завдяки впливу близьких та рідних. Згодом такий вплив здійснює дитячий садок та школа у тому випадку, якщо є дружня співпраця батьків, вчителів, вихователів тощо. В родині формується позитивна Я-концепція,

визначається позитивний емоційний фон, можливості щодо творчого розвитку. Особливої уваги потребують діти з психофізичними порушеннями розвитку, частина з яких має обмежені позасімейні контакти. Це діти з порушенням рухово-моторної сфери, діти з асоціальних сімей, діти, батьки яких не цікавляться інтересами дитини і не розуміють її творчих нахилів. В таких випадках потяг дитини до творчості блокується вже на самому початку розвитку і творча уява дитини згасає, не отримавши свого продовження. Подібна ситуація свідчить про необхідність активної оптимізації соціальної ситуації та перегляду ставлення до творчих здібностей дітей з психофізичними порушеннями.

Таким чином, творче мислення, як єдиний інтелектуально-вольовий процес, що поєднує мислення та уяву, є однією з найважливіших рис, що характеризують ступінь реалізації психічного потенціалу особистості.

В сучасній психології та педагогіці особлива увага приділяється розгляду структури творчого мислення, творчих здібностей, що дозволяє більш об'єктивно оцінити індивідуальний рівень розвитку творчих процесів. Відзначається, що становлення творчих процесів в ході психічного онтогенезу відбувається у зв'язку з розвитком необхідних для них психічних функцій.

Молодший шкільний вік є важливим періодом у становленні творчого мислення дитини. На цьому етапі повинен статися перехід від неусвідомлених проявів дитячої творчості у грі, малюванні, конструюванні до розуміння дитиною можливості самостійного творчого переосмислення змісту і способів діяльності, запропонованих дорослими. Тому саме в молодшому шкільному віці розвитку творчих процесів повинна приділятися увага педагогів і батьків.

Розвиток творчого мислення у дітей з особливими потребами зазнає специфічних утруднень, обумовлених характером і ступенем первинного дефекту, а також соціальними обмеженнями дитини. В той же час, творчість є важливим засобом самоактуалізації дітей і підлітків з особливими потребами, подолання відчуття власної неповноцінності, формування позитивного

ставлення до життя.

Література:

1. Выготский Л.С. *Воображение и творчество в детском возрасте*. Санкт-Петербург : Союз, 1997. 96 с
2. Казакова, Т.Г. *Детское изобразительное творчество: методическое пособие для специалистов дошкольных образовательных учреждений*. М.: Карапуз, 2013. 192 с.
3. Межиева М.В. *Развитие творческих способностей у детей 5-9 лет*. Ярославль: Академия развития, 2002. 128 с.
4. Мишина Г.А. Особенности организации предметно-игровой деятельности ребенка раннего возраста с нарушениями психофизического развития. *Дефектология*, 2000, №5. С. 48-55.
5. Речицкая Е.Г., Сошина Е.А. *Развитие творческого воображения младших школьников в условиях нормального и нарушенного слуха* ООО «Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС», 2014. 128 с.